

Előszó

Amikor 2014 novemberében a német pénzügyminiszter bejelentette, hogy az állami költségvetés hosszú évtizedek után először ismét egyensúlyba került, vagyis a kiadások nem haladják meg a bevételek mértékét, a kormánypártok tapsoltak, az ellenzéki pártok pedig azzal a bírálattal illették a kormányt, hogy a viszonylag kedvező gazdasági helyzetben a fiskális konszolidáció helyett inkább a szükséges állami beruházásokra kellett volna fordítani a rendelkezésre álló forrásokat. Eszerint a fiskális egyensúly szép dolog, mondták, de a sürgető strukturális célokra irányuló kiadások növelése feltételezhetően még szebb dolgokat teremthetne.

A fiskális politikák körüli viták többnyire mechanisztikus szemléletet tükröznek, vagyis a költségvetés bevételi és kiadási oldalát úgyiszólván egy makrogazdasági könyvelés szintjén jelenítik meg, valamint a költségvetési egyensúly alakulására a deficit és adósságráta megcélzott hatását veszik figyelembe. Ez a felfogás a fiskális politikát magában a fiskalitás dimenziójában határozza meg, vagyis egy zárt rendszert feltételez. A fiskális politika azonban nem egy zárt rendszer. Komplex, többdimenziós összefüggései és kölcsönhatásai vannak a politika, a társadalom, a szociális ellátórendszer, a kultúra és a környezet meghatározó tényezőinek alakulásával.

A modern kori természettudományoktól tudjuk, hogy amíg zárt rendszerekben a stabilizáció a stagnálás, majd a hanyatlás felé halad, addig a nyitott rendszerekben – a feltételektől függően – önszervező dinamizmus indulhat el, amely a további fejlődés esélyeit erősítheti. A fiskális politika nyitott rendszer, amelyben számtalan belső és külső kölcsönhatás érvényesül.

Lehetséges-e olyan fiskális politika, amely egyszerre mindkét célt szolgálja: a fenntartható konszolidációt és a gazdaság dinamizálását? Kovács Olivér ezt a kérdést tanulmányozza egyrészt a rendelkezésre álló szakirodalom, másrészt a forrásokból leszűrt, de saját gondolataiból és kutatásaiból eredő következtetések alapján. Ez a könyv kreatív munka eredménye, amelyben a szerző egy innovatív, konszolidáló,

fenntartható és egyben dinamizáló költségvetési politika lehetőségeit igyekeznek felvázolni.

A szerző ezt a témát a rendszerelmélet kereteibe helyezi, amit ő holisztikus megközelítésnek nevez. Ennek lényege, hogy a költségvetési politika a fenntartható fejlődés gazdasági, környezeti és társadalmi dimenzióiban egyaránt megvalósuló, kiegyensúlyozott interakciók eredőjeként alakuljon. Hogy mindez a politikai gyakorlatban meg is valósulhat, kérdéses ugyan, de gazdaságtudomány, illetve gazdaságpolitikai elmélet szintjén ezt a szerző komolyan veendő érvekkel indokolja, habár maga is elismeri, hogy nem léteznek könnyen formalizálható és minden esetben megfelelő eszközök segítségével alkalmazható eljárások. Megállapítja: a közgazdaság-tudomány mindeddig adós maradt az új gazdaságba történő átmenet fiskális oldali aspektusának leírásával. Önmagában véve az a tény, hogy egy állam többet költ kutatás-fejlesztésre, még nem jelenti azt, hogy átalakulóban van tudásalapú gazdasággá. Ehhez szükség van a gazdaság megfelelő abszorpciós képességére is.

Az elméleti fejtegetéseket a szerző két esettanulmánnyal igyeszik alátámasztani. Finnország esetében a kilencvenes évek fiskális konszolidációja a gazdasági, társadalmi, politikai és intézményi szempontok, valamint a világgazdasági tendenciák alakulásának figyelembevételével azt eredményezte, hogy sikerült a korábban erőforrás-alapú modellt egy modern, tudásalapú gazdasági rendszerre átalakítani. Ezzel szemben Portugáliában az intézményi rendszer gyengesége folytán és a transzformatív elkötelezettség hiányában a fiskális konszolidációs kísérletek inkább akadályozták, mintsem elősegítették az úgynevezett új gazdaságba való átmenetet. Ezek az esettanulmányok természetesen nem tekinthetők reprezentatívnak, és így nem engednek meg általánosítható következtetéseket, illusztratív jellegük miatt azonban szemléletesek teszik a könyv elméleti fejtegetéseit.

Persze, ami elméleti síkon plauzibilisnek tűnik, az nem mindig valósítható meg a politikai gyakorlatban. Az eseményeket igen gyakran nem a józan ész követelményei, mint inkább partikuláris érdekek, vagy egyszerűen véletlenek alakítják. A politikai küzdőtéren nemcsak a gazdasági racionalitás, hanem hatalmi és egyéb szempontok is érvényesülnek. Gyakran váratlan és kiszámíthatatlan külső hatások zavarják össze a jól átgondolt stratégiákat is, amelyek különösen a kis és nyitott gazdaságokat súlyos mértékben érinthetik. Ezért a szerző maga is hangsúlyozza: „Egységes elméleti kerettel bíró, tértől és időtől függetlenül alkalmazható kiigazítási recept valószínűleg soha nem fog rendelkezésre állni, hiszen a gazdasági rendszer élő organizmus módjára változik, evolúciója van.”

Ez a könyv kétségtelenül innovatív munka, amely nemcsak a fiskális politikával kapcsolatos, mennyiségileg is igen széles körű szakirodalomra támaszkodik, hanem bizonyítja a szerző jártasságát a módszertan, a filozófia és a természettudományok berkeiben is, tanúskodik ezenkívül a szerző széles körű ismereteiről, önálló elemző és szintetizáló képességéről. A szerző, Kovács Olivér, tehetséges fiatal közgazdász, aki a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi karán nyerte el a PhD-fokozatot, és

aki számos, a témával kapcsolatos tanulmány publikálása után ebben a könyvben foglalja össze eddigi kutatásainak eredményeit. Ez a könyv számot tarthat nemcsak a közgazdasági szakma, hanem a fiskális politika aktív szereplőinek érdeklődésére is.

Musto István